

*Аліна Ничипорук,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
студентка 2 курсу
факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
к.філол.н. М. Любінецька*

СИМВОЛ САДУ У ЗБІРЦІ "САД БОЖЕСТВЕННИХ ПІСЕНЬ"

ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Мотив квітучих садів — садів блаженства — улюблений образ у світовій художній культурі. В епоху бароко образність садів та виноградів (виноград - частий замінник лексеми «сад» в тогочасній літературі) набула особливого розквіту, естетичних значень, ускладненої і вдосконаленої формальної будови. Творів цієї доби містили в заголовку дещо символічний образ саду: «Огородок Марії» Антонія Радивиловського, «Виноград Христов» Стефана Яворського, «Багатий сад» Івана Орновського, «Виноград, домовитом благим насаджений» Самуїла Мокрієвича, «Сад божественних пісень» Григорія Сковороди та інших. [1, 57-63].

Образ і символіка саду органічно притаманні і українській культурі з огляду на її хліборобську культуру, закоріненість. Крім того, сад в українському способі життя пов'язувався з інституціолізованою сакральністю, оскільки розкішні, старанно виплекані сади були майже неодмінною ознакою православних монастирів та сільської садиби.

Що не найбільш основною проблемою «сковородознавства» завжди було і залишається з'ясування природи багатьох образів, а серед них — саду. Сад — один із домінантних образів у поетичній картині митця. Особливу увагу цьому образу автор приділив у літературній збірці «Сад божественных песней,

прозябшій из зерн священнаго писанія». Сильною позицією збірки Г.С. Сковороди є її назва. Вона — ключ для розуміння основної мети її написання. Тепер зрозуміло, чому розкриття символіки саду є виїмковою місією.

Прикметно, що сад у Сковороди часто асоціюється з душевним спокоєм, цілковитою гармонією, благодатним настроєм. Трапляється й інша художня інтерпретація саду в Сковороди — як вічного життя після смерти на тому світі.

Це питання досліджував архієпископ І. Ісіченко. Він зауважив, що «у назві виявляються алюзії не лише до першої Мойсеєвої книги та Ісусових притч» [5]. Перший сад, який спадає на думку, — це Едем, *біблійний сад*, призначений для Адама і Єви (Бут. 2:8). Архетипний образ райського саду є першопочатковим втіленням духовної гармонії та чистоти, усвідомлення своєї божественної природи. Філософ вважав, що досягнути істину можна, лише відкинувши «тварь» (тілесне), бо вона лише викривлює наше сприйняття світу. А Біблію він сприймав як єдине й істинне джерело щастя (бо у пізнанні істини він убачав своє призначення) [5, с. 121–122]. Це старозавітня інтерпретація саду у творах Григорія Сковороди.

Окрім старозавітньої інтерпретації, І. Ісіченко подає новозавітню інтерпретацію символу саду, на прикладі трьох притч про виноградник, як про священний, магічний, огорожений від всякого зла простір розгортання сюжетів.

У прешій притчі (Мт. 20:1–16), виноградник був простором, «де виявляється увесь світ, який може побачити людське око, праця в якому забезпечує винагороду» [2]. У другій притчі наявна подібна інтерпретація образу виноградника, тобто саду: «про двох синів, посланих батьком до

виноградника, один із яких покійно згодився виконати батькову волю, але ухилився від роботи, інший же ремствував і відмовлявся, але зрештою став до праці (Мт. 21:28-30)» [2]. У третій притчі, представленій у декількох Євангеліях, на тлі виноградника відбуваються злочинні дії, де «персонажі відмовляються сплачувати оренду господареві, жорстоко розправляються з його посланцями, а зрештою вбивають господаревого сина (Мт. 21:33-41; Мк. 12:1-9; Лк. 20:9-16)» [2].

Символ має не лише ортодоксально-християнське трактування, а й *просвітницьке*. Г. Сковорода уподібнює до квітучого саду людську душу. Тут сад - образ людської душі, яка переборює гріховні бажання свого людського ества й прагне до досконалости. На відміну від «неприрученої», недоглянутої природи, сад є уособленням рукотворної краси і наполегливої праці над собою.

Крім уподібнення душі саду, присутнє тут й ототожнення саду і раю, що сягає своїм корінням Біблії і є найдавнішим з відомих семантичних значень цього образу. Д. Крик, проаналізувавши **3-ю** пісню збірки Г. Сковороди, спостеріг, що «розвиток поетичного задуму йде одночасно на двох рівнях — умовно-книжному й реальному, образ квітучого саду мовби «переливається» з одного рівня на другий, то набуваючи рис життєвої вірогідності, то наповнюючись символічним змістом» [3, 71]. Наскрізним образним комплексом у цьому творі перед нами постали *рай — сад — душа*:

Щасний той і без утіх, хто подужав смертний гріх.

Душа його — Божий град, душа його — Божий сад.

Завжди родить сад квітки, завжди плід згина гілки,

І весною все пахтить, — листя тут не облетить.

Боже милий, ти мій град, Боже милий, ти мій сад,

А невинність — то мій квіт, мир, любов — ото наш плід»

Філософ називав «Божим садом» умиротворену людську душу, порівнював безконечні світи з «мільйонами садів», змалював *Біблію як чудесний сад*, оточений непролазними чагарниками.

Для поета сад - алегорія знання і освіти. В епіграфі до **27-ї** пісні автор пише звернення до білгородського єпископа Йосафата, опікуна Харківського колегіуму, і *богословська школа тут постає садом*, а вчителі є «садівниками» в ньому: «Ты сад напои, сей святыи сад, / Током вод благочестивых / З самых апостольских ключем» [6, XXVII, с. 70].

Реалізацію мотиву проникнення у невідоме помічаємо на прикладі пісні **12-й** пісні: «О дуброва! О свобода! В тебе я начал мудреть, / До тебе моя природа, в тебе хошу и умреть» [6, XII, с. 50]. Г. Сковорода точно відчув символіку дерева. Діброва — це дубовий ліс, а дуб був символом Світового дерева, світової осі — тобто вертикалі світу. Унаслідок цього він має сакральну природу. *Дуб (елемент саду) — медіатор між усіма світами*.

Він вважав щастям єдність з природою. Глибоко розуміти її, відчувати свою єдність з природою, танути в ній — це і є справжнє щастя [4, с. 16].

ЛІТЕРАТУРА

1. Апокрифи і легенди з українських рукописів : у 5 т. / зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. Т. I. Апокрифи старозавітні. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 559 с.
2. Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту / із мови давньоєвр. та грец. на укр. наново перекладена. [б. м. вид.] : Українське Біблійне товариство, 1991. 1523 с.
3. Кирик Д. Світ символів Г. С. Сковороди. Від Вишенського до Сковороди. Київ : Наукова думка, 1972. С. 116-125.

4. Махновець Л. Григорій Сковорода: Біографія. Київ: Наук. думка, 1972. 253 с.
5. Сакральний простір «Саду божественних пісень» Григорія Сковороди / І. (архієпископ) Ісіченко. *Слово і час*. 2013. № 1. С. 52-63. Бібліогр.: 21 назв. - укр.
6. Сковорода Г. Сад божественных пісней: вірші, байки, діалоги, притчі / упоряд. Б. А. Деркач. Київ : Вид.-во худ. літ. «Дніпро», 1988. 319 с.

*Катерина Зубкова,
Тернопільський педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
студентка 3 курсу
факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
к.філол.н. О. Ткачук*

РЕІНТЕРПРИТАЦІЯ «ПСАЛМІВ ДАВИДОВИХ» У ТВОРЧОСТІ

Т. ШЕВЧЕНКА

«Псалми Давидові» - це цикл із десяти віршів які є переспівами псалмів, автором яких, за біблійною легендою, є давньоіудейський цар Давид. За їхньою допомогою Шевченко зміг втілити тут такі думки, які суворо переслідувались цезурою. Збірка віршів написана у 1857-1859 роках.

Досягнувши вершини творчості, Т. Шевченко звернувся до оспівування біблійних псалмів. Десять псалмів, обрані автором, дозволили йому висловити особисті думки та оживити біблійну історію Ізраїлю та суспільні проблеми України. Обрані поезії є не лише високохудожніми переспівами давніх релігійних гімнів та молитв, а й Шевченковими заповідями рідному народові.

«Давидові псалми» Шевченка - це не тільки поетичний вираз пристрастей, надій і страждань самого автора, але й проникливий виклик до глибоких релігійних та моральних роздумів. Шевченко використовує символіку